

Otteita Isänsä menettäneiden kertomuksista

Lähteet

Helena Kontio: Kaipaam Sinua Isä

Pohjanmaan Sotaorvot: Sankar´ isäin lapset

Susanna Nyrhilä: Niin me vain selvisimme

Pudasjärven Jatkon kylässä jäi seitsemän sisarusta täysorvoksi. Isä lähti sotaan heinänteon jälkeen ja suruviesti Kiestingistä tuli jo 5.8.1941. Äiti laittoi hautajaiset, joista en muista muuta kuin ihmettelin, miksi kaikki ihmiset itkivät. Meistä olisi osa lähetetty sotalapsiksi Ruotsiin, mutta Äiti oli sanonut, että eihän nuista yksikään ole liikaa. Lapin sodan alettua olimme evakossa, ensin Oulujoella ja sitten Orimattilassa saakka.

Äiti sairastui ja kuoli 3.4.1947. Jäimme täysorvoiksi.

Vanhin oli 18 v. ja nuorin 7 v. Kesällä 1950 meiltä paloi koti maantasalle. Isommasta päästä mentiin lastenhoitajiksi. Apulaisen paikassa saatiin syödä ja yösiä.

Perhossa Viljo Peltokankaan 10 lasta jäi täysorvoksi.

Isä haavoittui vakasti heinäkuussa 1941. Hänet leikattiin, mutta pysyvät kivut jäivät. Kolmen vuoden jälkeen kivut kävivät niin pahaksi, että suoritettiin jälleen leikkaus.

Vatsasta löytyivät lääkärin leikkaussakset. Ne olivat tehneet niin paljon tuhoa, että Isä menehtyi 12.10.1944. Äiti sairastui keuhkotautiin ja nukkui pois 1947. Suku ja naapurit olivat turvanamme.

Sodat olivat raju ja runteleva kokemus henkisesti ja fyysisesti. Tuskin kukaan siitä vaurioitta selvisi. Jos vammat eivät näkyneet ulospäin, ne olivat syvemmillä mielenpohjalla. Julkisesti niitä ei juuri käsitelty. Ikävät asiat yritettiin unohtaa, niistä ei mielellään puhuttu. Veteraani- ja sotaorpouteen liittyvistä asioista vaiettiin yleisesti sodan jälkeen. Veteraaneista tuli kunniakansalaisia vasta 70-luvulta alkaen. Ensimmäinen Sotaorpoyhdistys perustettiin Lahteen vasta vuoden 1999 lopulla, Ouluun v. 2002. Etsimme omaa paikkaamme yhteiskunnassa paljoakaan toisistamme tietämättä. Sulauduimme muuhun väestöön niiden eväiden varassa, joita olimme saaneet. Ensimmäinen muistikuva lapsuudesta on surun ilmapiiri. Varttuneemmat lapset joutuivat seuraamaan Äidin ja muiden omaisten surua läheltä. Sotaorvon kodissa puuttui Isän hoivaa, turvaa ja tukea. Sen kokeminen lapsena on vaikuttanut koko elämään. Suurin suru lankesi niiden sotaorpojen osalle, joiden perhe hajoitettiin joko omaisten tai vieraiden koteihin. Se oli lapselle traumaattinen kokemus.

Kun olin kolmivuotias meni Äitini uudelleen naimisiin. Isästä puhuminen oli jotenkin kiellettyä. Huoltoeläke tuli, ei muita avustuksia. Vapaaoppilaspaiikka tyrmättiin liian suuren lehmäluvun vuoksi. Oulun läänin alueella 30 % sai isäpuolen Äidin uuden avioliiton myötä. Isäpuolen tulo perheeseen vaati kaikilta osapuolilta sopeutumisen kykyä. Helpointa sopeutuminen oli niille lapsille, joilla ei ollut muistikuvaa omasta Isästä.

Äitimme saivat raskaan taakan harteilleen Isän kaatuessa. Heidän lujutensa ja urhollisuuden ansiosta me sotaorvot selvisimme. Kunnioituksen ansaitsevat myös isovanhemmat, jotka tulivat tueksemme. Iso-Isä oli Isän korvike ja miehen malli.

Äitini oli ankara kasvattaja. Liekö kasvatuksella ollut osuutta siihen, että minulla on ollut huono itsetunto. Huomaan itsessäni lunastaja-identiteetin piirteet. Turvallisuutta olen kaivannut koko elämäni.

Tunne elämän tasapainon kannalta sotaorpoudella on varmaan ollut merkitystä. Taipumus huolehtia muiden mielialoista kumpuaa siitä, että on lapsena jäänyt jotain vaille. En ole voinut sanoa ei, jotta ei kenellekään tule paha mieli. Olen kokenut velvollisuutta kaikkia kohtaan.

Vaikka olimme köyhiä, en ole koskaan kokenut, että olisin jäänyt jotakin paitsi, oli vain tyydyttävä vähempään. Ei ole jäänyt katkeruutta, sillä olemme saaneet elää vapaassa isänmaassa. Sotaorvopous kasvatti nuorena vastuuntuntoon, työntekoon ja selviämiseen elämässä omin ratkaisuin.

Maaseudulta löytyi kyläyhteisöstä hyväntahtoisia ihmisiä, jotka ymmärsivät tulla orvoksi jääneiden tueksi. Siitä on jäänyt lämpimiä muistoja eliniäksi. Pahasuopaisuuttakin esiintyi ja kademieltä tahtoi olla. Sotakummien paketit eivät aina tulleet avaamattomina perille. Aina eivät myöskään hyväntekeväisyys-järjestöjen edustajat malttaneet noudattaa rehellisyyden periaatetta. Ihmisten omatunto oli kovalla koetuksella, kun kaikesta oli pulaa.

Sota-ajan kokemukset kasvattivat minusta yritteliään ja periksiantamattoman taistelijan. Olen menestynyt kaikista vaikeuksista huolimatta mielestäni hyvin. Nyt eläkkeellä ollessani elän elämäni parasta aikaa. Sydämessä tuntuu kuitenkin katkeruutta menetetyistä lapsuudesta, jota ei isän poismenon jälkeen enää ollut. Tietämättäni olen etsinyt Isän mallia, mutta en koe löytäneeni sitä oikeaa koskaan. Meidän sotaorpojen Isät olivat sankareita. Sitä myös olivat Äitimme, jotka eivät lannistuneet, vaan veivät elämää eteenpäin. Usko Jumalan johdatukseen oli lohdutuksena. Äiti sanoi: ”minulla on lapsia, minun on jaksettava”. Elämä oli kovaa ja raskasta, mutta sen oli surusta huolimatta jatkettava eteenpäin, vaikka kaikki pohja onnelliselle perhe-elämälle oli murtunut. Isämme olivat sankareita kuolemassa, Äitimme elämässä.

Me sotaorvot olemme vaikeuksistamme huolimatta selviytyneet elämässämme kohtuullisen hyvin. Opimme jo lapsena ottamaan vastuun itsestämme ja kantamaan isämme menetyksen aiheuttamaa kuormaa Äitimme rinnalla. Meistä kasvoi tunnollisia vastuun kantajia. Vaikka Isän puuttuminen on jättänyt meihin pysyvän jäljen, suhtaudumme elämäämme myönteisesti.

Suomen sitkeyttä ihailtiin maailmalla, mutta meidän on pitänyt olla varuillamme. Oli tarkistettava suhtautumistapaamme suureen naapuriin.

Sotaorpojen perustamisvaiheessa huomasin, kuinka paljon oli sotaorpoja työkavereissa. Emme koskaan olleet puhuneet asiasta keskenämme. On ollut miellyttävää ja

hyödyllistä kokoontua yhteen pohtimaan ja keskustelemaan asioista saman elämänkohtalon kokeneiden kanssa.

Parhaiten tilanteen ymmärtävät ne, joilla on ollut sama kohtalo. Toisille sotaorvoille sanon, pidetään yhteyttä niin kauan kuin eletään.

Nuoruus elää tulevaisuudessa, keski-ikä nykyisyydessä ja ikääntynyt menneisyydessä.

Pekka Perä